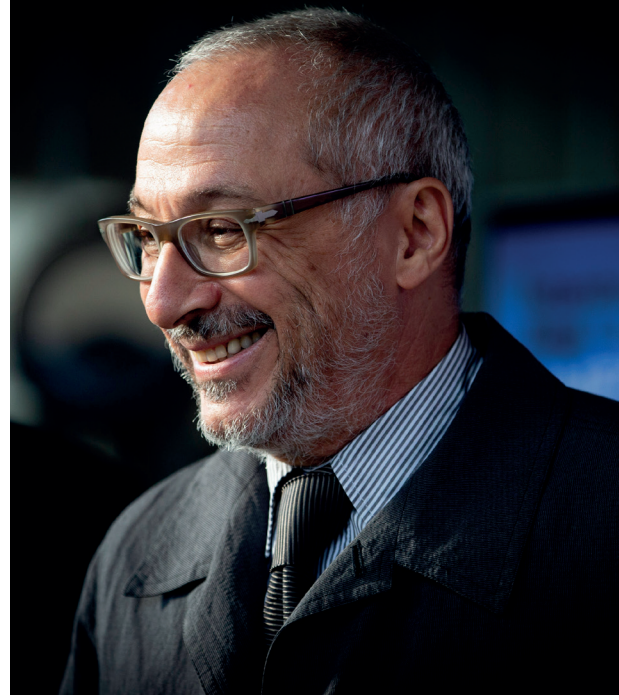

DOÇ. DR.**SERHAN ADA'YLA****RÖPORTAJ:****İNSAN ÇAĞI'NIN****SONUNA GELDİK****Çisem Gündüz Arabacı**

İzmir Akdeniz Akademisi'nin kuruluşundan bu yana gerçekleştirmiş olduğu faaliyetleriyle, İzmir'in Akdeniz havzasıyla ilişkisinin gelişmesi noktasında varlık göstermiştir. Özellikle kültür alanında İzmir ve Akdeniz arasındaki güçlendirilmeye muhtaç olan bağlar, 2009 yılında gerçekleştirilen İzmir Kültür Çalıştayı'ndan sonra Akademi'nin çalışma alanlarının odak noktalarından biri haline gelmiştir. İzmir Akdeniz Akademisi Kültür Sanat Birimi'nin koordinatörlüğünü yürüten Doç. Dr. Serhan Ada¹ ile gerçekleştirdiğimiz bu röportajda, 2020 yılının Mart ayında ülkemizde ilk resmi Covid-19 tanılı vakanın açıklanmasının üstünden geçen sürede, özellikle kültür-sanat alanında nelerin değiştiğini, bundan sonra yaşanması muhtemel gelişmeleri ve oluşacak yeni düzen hakkındaki görüşlerini sorduk.

¹ İstanbul Bilgi Üniversitesi, Kültür ve Sanat Yönetimi Bölümü. İzmir Büyükşehir Belediyesi, İzmir Akdeniz Akademisi Kültür Sanat Koordinatörü. Unesco Kültürel İfadelerin Çeşitliliği İhtisas Komitesi Üyesi.

2009 yılında gerçekleşen ve Akdeniz-İzmir ilişkisinde önemli bir yeri olan İzmir Kültür Çalıştayı'ndan, günümüze gelene kadar yaşananları kısaca özetlemeniz mümkün mü?

Kültür Çalıştayı'ndan sonra kültür alanında yapılan tüm etkinlikler, projeler, araştırmalar Akdeniz ülkeleri ve Akdeniz'deki aktörlere öncelik verilerek gerçekleştirildi. Elbette bu süreç kolay olmadı; çünkü on yıllar boyunca İzmir'in, Akdeniz'e fiilen kıyısı bulunan kentlerle ilişkisi epey seyrekleşmişti ve bu ilişkilerin yeniden düzenlenmesi aşamasında İzmir Akdeniz Akademisi'nin kurulması ve kuruluş aşamasını geçtikten sonra özellikle kültür alanında yaptıkları oldukça önemliydi. Atılan ilk adımlardan sonra Akdeniz'den araştırmacılar, kültür profesyonelleri ve kurumlarla kurulan ilişkilerde, Akademi'nin düzenlediği konferans ve etkinliklerde, Akdeniz ortak teması öncelikli olarak gözetildi. Fakat bu ilişkileri geliştirme noktasında, henüz yolun başında olduğumuzu, İzmir'de yerel yönetimin uluslararasılaşma ve çok dilli olma çabalarıyla eşzamanlı gelişme göstereceğini belirtmemiz gerekir.

Ne var ki, Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Birliği'nin (UCLG) 'Kültür İçin Gündem 21' programı çerçevesinde son dört-beş yıla yayılan 'Pilot Kent' uygulaması çerçevesinde, İzmir'in özellikle Yunanistan, İtalya, Fransa ve İspanya'nın Katalonya bölgesiyle önemli kültürel etkileşime girdiğine tanık olduk. Belki bunlara son olarak, Lyon'u da eklemek gerekir. Bu bilgi ve deneyim alışverişlerine, İzmir Akdeniz Akademisi'nin sivil toplum temsilcileriyle kurduğu ilişkileri ve İKPG² çerçevesinde yaptıklarını da ekleyince, karmaşık bir kültürel ilişkiler ağı ortaya çıkmaktadır.

2009 yılından bu yana elde edilen kazanımlar İzmir'i, sürekli İstanbul'la karşılaştırılma durumundan kurtarıp ait olduğu ve gündelik olarak içinde yaşadığı ritmi temsil eden Akde-

niz'le ilişkilendirmek, uzun vadede de aslında sadece Akdeniz'le de değil, Avrupa'yla ve dünyanın geri kalanıyla da işbirliği yapacak bir kültürel gelişkinlik düzeyine getirdi diyebiliriz.

İnsan Çağı'nın Bittiğini Bize Doğa Anlatacak

Bu noktada dünyayı etkileyen küresel salgın, aşama kaydedilen ilişkileri nasıl etkileyecek? Buna bağlı olarak, kültür-sanat alanında da, ne tür değişimleri gerekli kılacak?

Önce şunu söylemek isterim, şu sıra sıklıkla duyduğumuz 'yeni normal' diye bir şey yok. Yani normalin (artık o her neyse) yeniden olması diye bir şey söz konusu değil; bu yaşadığımız düpedüz farklı bir şey. Bu yeni olanda, insanı ve doğayı önceleyen bir anlayışın hâkim olacağını öngörmek çok da zor değil. Çünkü bu süreç, bize artık onlar olmadan yaşamımızı devam ettiremeyeceğimizi düşündüğümüz birçok şey olmadan, yaşayabileceğimizi gösterdi. Kültür ve sanat alanında pandemi öncesinde başlayan ve 'İnsan Çağı' (*anthropocene*) temasının sıkça karşımıza çıktığı onca şey vardı. Bienaller, sergiler antroposen temasıyla gerçekleşiyordu; ne var ki şimdi içinde bulunduğumuz durum, 'İnsan Çağı'nın' bizi nereye götüreceğini umduğumuzdan ya da korktuğumuzdan çok daha kısa bir sürede görmemizi sağladı. Doğa, önceliğin onda olduğu gerçeğini bize önümüzdeki süreçte daha da hatırı sayılır ölçüde hissettirecek ve 'İnsan Çağı'nın bittiğini, bize doğa anlatacak. İnsanlar yaşadıkları hayatın kalitesini önemsemeye başlayacaklar. Bu da 'kent' kavramının, yeniden tanımlanmasını gerektirecek.

Kentler zaten bundan önce de bir rekabet içindeydiler, şimdi de salgından etkilenme ya da etkilenmeme noktasında birbirleriyle yarıştıklarını görüyoruz. Paranın ve finans sektörünün baş döndürücü hızının, bizi sürüklediği bir felaketi yaşıyoruz. Ama bu yeni durumun,

2 İzmirKültür Pla+formu Girişimi.

İzmir gibi kentler açısından fırsatlar da doğurmuş olduğu gerçeğini göz ardı etmemek gerekiyor. İtalya'nın kuzeyi, finansın ve sanayinin merkezi olması sebebiyle, pandemiden çok daha fazla etkilendi. Örneğin; Madrid, Barse-lona'dan daha fazla etkilendi. Türkiye'de de İzmir'in, başlarda hızlı ve sert biçimde etkilenmesine rağmen; sonrasında salgının yayılma hızının yavaşlamış olması, Akdeniz yaşam biçimiyle de ilgili. Şimdi yapıldığı gibi, hem dijital hem de açık hava odaklı bir kültürel üretim ve paylaşım tarzının gelecekteki hayatımızı şekillendireceği kanaatindeyim.

Kültür konusunda üretim yapanlar, orkestralar, tiyatrolar, yerel yönetim ve en önemlisi sivililer bundan sonra sanatın ve kültürün esas yerinin evler ve evlerinde yaşayan vatandaşlar olacağını anlayarak hareket etmelidir. Zira geçmişteki gelişmeler de bu çekirdek yapıya saygı, ilgi duymayan kültür üretiminin ve arzının yaşama hakkı olmayacağını, en acımasız şekilde herkese gösterdi. Salgın sürecinde, İtalya'da balkonlardan insanların müzik yapmaları buna güzel bir örnek olarak verilebilir. Yani dijital alan değil, açık hava insanların bir arada ama kontrollü, hijyen gözetilerek bir arada olmayı tercih edecekleri bir alan olarak karşımıza çıkacaktır.

Dünyanın Farklı Yerlerinde Yükselen Duvarlar Var

Akdeniz'de hâlâ iç savaşlar devam ediyor. Covid-19 sürecinde toplumun yara almaya daha açık, dezavantajlı kesimlerinin durumu da tartışılıyor. Akdeniz havzasında hâlihazırda devam eden muazzam bir göç hareketi ve beraberinde getirdiği, kültürel miras yıkımları var. Bu yurdundan edilen insanlar geldikleri yerlerin kültür üretimine, dokusuna nasıl etki ediyorlar?

Bu noktada, enteresan bir durum da var. Birleşmiş Milletlerin yaptığı muhtelif çağrılara

rağmen şu dönemde ateşkes söz konusu olmadı. Bu bize, tek yönlü insan hareketinin devam edeceğini gösteriyor. Bu da daha önce gelip bir düzen kurduklarına inananlarla, yeni gelenlerin öncelikle ilk etapta sert bir karşılaşma yaşayacağını gösteriyor. Yeni gelenler, ölümden kaçıp geliyorlar ve önceden gelenler de mevcut durumlarını korumak istiyorlar. Aralarında kaçınılmaz bir çatışma yaşanacağını göz önünde bulundurmamak gerekiyor. Dünyada yaşanan açgözlülüğün, yani kıt kaynakları başkalarının haklarını çiğneyerek zorla ele geçirme hırsının bir sonucu olarak, yakın zamanda gördüğümüz bu yerinden edilişlerin son bulacağını beklemek çok gerçekçi bir yaklaşım olmaz.

Ancak, şu kesin ki, 21. yüzyılın ikinci yarısından itibaren dünya farklı bir yer olmak zorunda kalacak. Buna olur olmaz yerlere örülen duvarları örnek gösterebiliriz. Sadece Akdeniz'de deniz kıyılarında değil, Avrupa Birliği'nde de yeni duvarlar inşa ediyor. Kendi gemileriyle yeni gelecek olanları durdurmak için, her devlet elinden geleni yapıyor. Fakat Türkiye, bu noktada milyonlarca insanı misafir ettiği düşünüldüğünde, dikkate değer bir laboratuvar olarak değerlendirilebilecek.

Sürdürülebilir Kalkınma Değil; Sürdürülebilir Kriz

Artık ne kadar geçerliliği kaldı bilemiyorum; ama sürdürülebilirlik meselesi bu noktada ne ifade ediyor? Yeni düzende bu durum, nasıl bir ifade bulur?

Özellikle sosyal bilimler ve beşeri bilimler alanında çalışanlar zaman içinde ortaya çıkan kavramları, bilim olduklarını ispat etme uğruna tanımlıyorlar ve bu kavramların arkasında hiç sorgulamaya, tartışmaya ihtiyaç duymadan konuşmaya başlıyorlar. Sürdürülebilirlik de, bu kavramlardan biri. Nasıl ki, iktisat fakültelerinde kalkınma iktisadı okutulmasının bugün bir karşılığı yoksa sürdürüle-

bilirliğin de günümüz dünyasında bir karşılık bulması söz konusu değil. Olsa olsa krizin (ve hatta salgınlar zincirinin) sürdürülebilirliğinden söz edilebilir. Yani sürdürülebilirlik yerine, ayakta kalma (*resilience*) daha anlamlı bir ifade olarak karşımıza çıkabilir. İnsanın yaşananların suçunu virüslere atmaktansa, kendi yaptıkları ve yapamadıklarını tekrar gözden geçirip, kültürün insan hayatındaki vazgeçilmezliğini kavraması çok önemli hale geldi.

Bahsettiğiniz bu ayakta kalma ve krizin sürdürülebilir olma hali içinde, kültür ve sanat ne kadar dayanıklı olabilir?

Kültür ve sanat alanını da zorlu bir sınavın beklediğine şüphe yok. Çok farklı yöntemlerin denenmesi, çok farklı kaynaklara başvurulması, çok farklı ifade biçimleri aranması gerekiyor. Buna ek olarak, nerede buldukları çok belli olmayan izleyiciyle olduğu ve olmak istediği yerlerde buluşması gerekecek. Şüphesiz ki bugün bilmediğimiz, öngöremediğimiz yeni kazançlarımız olacaktır. Fakat şu bulunduğumuz noktadan bakıp, fikir yürütmek biraz kehanette bulunmaya benziyor.

Bu bağlamda, İstanbul Bilgi Üniversitesi UNESCO Kültür Politikası ve Kültürel Diplomasisi Kürsüsü'nde yürüttüğünüz faaliyetleriniz nereye oturuyor?

Üç buçuk yılı geride bıraktık. İlk başından itibaren, bu kürsüyü kurarken iki amacımız vardı. Birincisi, kültürel diplomasinin, uluslararası propaganda olmadığını veya bir tür halkla ilişkiler faaliyeti olan kamu diplomasinin, başkalarının sizin istediğiniz doğrultuda sizi algılaması ötesinde anlamlar içerdiğini ve hatta uluslararası barış açısından önemli bir şey olduğunu vurgulamaktı. İkincisiyse, Türkiye'nin yakın komşularıyla, -siyasi ilişkiler ne olursa olsun- kültürel ilişkilerini nasıl yürütebileceğinin yöntemleri üzerine düşünmek ve ortaya öneriler ortaya koymaktı.

Bu noktada kültür politikasının öncelikleri doğrultusunda, diplomasinin -ki diplomasi

denince akla dış ilişkiler, büyükelçilikler, dış temsilcilikler geliyor olsa da- yeni bir boyutu olarak kültür aktörleri, sanatın üreticileri de kültür politikası ve diplomasinin önemli bir bileşeni olarak görev yapıyorlar. Ve biz bu yürütülen görevin, uluslararası barışa da katkı yapabileceği fikrini benimsiyoruz.

Bu kürsüyle, Türkiye'nin etrafındaki onarca komşusu ve onların kültürleriyle, onlarda üretilen incelemeler ve projelerle ilişkilerini geliştirmesi yönünde atılan adımları bu sene kürsümüz tarafından düzenlenecek olan Kültür Politikası ve Kültürel Diplomasi Genç Araştırmacılar Konferansı ile hayata geçiriyoruz. Türkiye'nin ortasında yer aldığı Orta Doğu, Kuzey Afrika, Kafkasya ve Balkanlar'da bulunan ülkelerden gelecek olan yüksek lisansını tamamlamış, doktorasını yapmakta olan 10 genç araştırmacının burs verilerek destekleneceği bir projeydi; ne var ki, salgın nedeniyle fiziksel olarak gerçekleşemeyecek olan bu buluşma, 21-22 Ağustos 2020 tarihlerinde çevrimiçi olarak yapılacak. Rusya'dan Sırbistan'a, Tunus'tan Mısır'a, İtalya'dan Amerika Birleşik Devletleri'ne, 18 Genç araştırmacı 5 ayrı oturumla kültürel diplomasi, kültür politikası, kentler ve sivil toplum ilişkisi temaları üzerine sunum yapacaklar. Sonrasında ortaya çıkacak olan metinleri, bir kitapta toplamayı planlıyoruz. Bu kürsü henüz emekleme evresinde olan, kültür diplomasisi ve politikası alanının ilerleyebilmesi açısından oldukça önemli bir işlev görecek. Bu noktada sivil toplum kuruluşlarıyla olan ilişkiler oldukça önemli fakat Dışişleri Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı'yla olan bağımızı ve tabii ki Yunus Emre Enstitüsü'yle olan ve onların kültürel diplomasi formasyon programlarına verdiğimiz desteklerimizi de unutmamak gerekir.

Akdeniz diplomasisi bu aşamada karşımıza çıkıyor? Akdeniz havzasındaki bu kültür diplomasisinin kendine has bir dil geliştirmesi bu noktada önemli sanıyorum

Akdeniz'in bir ruh hali ya da Fransızların deyişiyle, bir "état d'esprit" olduğu kanısındayım. Akdeniz'in, Akdeniz'den daha büyük bir anlam ifade ettiğini düşünüyorum. Bu demek oluyor ki, sadece sayılara bakarak, sadece insanların ürettiklerine bakarak, sadece coğrafyaya ve tarihe bakarak bir Akdeniz kavrayışına varabilmek pek mümkün değil. Akdeniz'in ruhu denen şeyi anlamak için mutlak olarak edebiyatın, mitolojinin, anlatının geleneğinden de yararlanmak gerekiyor.

Son olarak eklemek istediğiniz bir şey var mı?

İzmir Akdeniz Akademisi'nin, ona hayat veren İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin kültür alanındaki öncü rolünün, şu anda üstlendiğinden öte başka sorumlulukları da beraberinde getirdiği kanısındayım. İzmir 2021 yılında UCLG Kültür Zirvesi'nin ev sahibi kenti de oldu. Kültür alanında önemli gelişmelerin devam edeceği kanısındayım. Bu doğrultuda, bütün kademeleriyle, kültür alanında çalışan tek tek bireyleriyle, bir an önce yerel olandan, gündelik olandan başı kaldırarak ufka bakmak, uluslararasına bakmak ve gerekiyorsa kapasiteyi buna göre geliştirmek gerektiğine inanıyorum.
